

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I JÖNKÖPING**

DOM
2015-10-13
Meddelad i
Jönköping

Mål nr
2697-15
2725-15

KONKURRENSVERKET	
2015-10-13	
Avd	
Dnr	
KSnr	Aktbil

SÖKANDE

Elektroskandia Sverige AB, 556014-8412
Norrvikenleden 97
191 83 Sollentuna

Ombud: Advokaten Henrik Seeliger och biträdande juristen
Hanna Lundqvist
Advokatfirman Lindahl KB
Box 11911
404 39 Göteborg

MOTPARTER

Mål nr 2697-15

1. Nässjö Affärsverk AB, 556038-7044
Tullgatan 2
571 80 Nässjö

2. Nässjö Affärsverk Elnät AB, 556526-1459
571 80 Nässjö

3. Sävsjö Energi AB, 556190-5802
Box 172
576 36 Sävsjö

4. Tranås Energi AB, 556332-7955
Box 386
573 24 Tranås

5. Vetlanda Elnät AB, 556819-4749
Box 154
574 22 Vetlanda

Mål nr 2725-15

Vimmerby Energi och Miljö AB, 556189-4352
Förrådsgatan 2
598 40 Vimmerby

Mål nr 2697-15 och 2725-15

Rexel Sverige AB, 556062-0220
Box 103
125 23 Älvsjö

Dok.Id 173293

Postadress
Box 2201
550 02 Jönköping

Besöksadress
Hamngatan 15

Telefon
036-15 66 00

E-post:
forvaltningsrattenijonkoping@dom.se

www.forvaltningsrattenijonkoping.domstol.se

Telefax
036-15 66 55

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

Ombud: Advokaterna Ulf Käll och Anna Hofling Johansson
Advokatfirman Vinge KB
Box 11025
404 21 Göteborg

SAKEN

Överprövning av en upphandling enligt lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, LUF

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökan.

BAKGRUND

Nässjö Affärsverk AB, Nässjö Affärsverk Elnät AB, Sävsjö Energi AB, Tranås Energi AB, Vetlanda Elnät AB och Vimmerby Energi och Miljö AB (fortsättningsvis gemensamt benämnda kommunerna) är upphandlande enheter för en upphandling som genomförs av Nässjö Affärsverk AB tillsammans med och på uppdrag av medlemmar ur NSE-gruppen (Norra Smålands Energi AB, förvaltningsrättens anm.). Upphandlingen handläggs med tillämpning av reglerna för öppet förfarande och benämns Elmateriel (refnr: 3.3.2 14-284).

Genom tilldelningsbeslut den 15 januari 2015 rangordnades Elektorskandia Sverige AB:s (Elektroskandia) anbud som nr 1. Rexel Sverige AB:s (Rexel) anbud förkastades p.g.a. att anbudet inte uppfyllde det obligatoriska kravet i punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget avseende kundservice, leverans och tillgänglighet avseende beställningstid. Sedan Rexel ansökt om överprövning förordnade förvaltningsrätten i dom den 28 april 2015 i mål nr 321-15 och 373-15 att upphandlingen inte fick avslutas innan rättelse skett genom ny anbudsprövning, varvid Rexels anbud inte skulle för-

kastas med hänvisning till bristande uppfyllelse av de obligatoriska kraven i punkten 3.1.5. i förfrågningsunderlaget.

Genom nytt tilldelningsbeslut den 29 maj 2015 har Rexels anbud rangordnats som nr 1 och Elektroskandias anbud som nr 2. Elektroskandia har nu ansökt om överprövning.

Av **förfrågningsunderlaget** framgår bl.a. följande. Upphandlingen avser ramavtal för leverans av elmateriel inklusive kabel. Kommunerna har för avsikt att anta tre leverantörer. Vid avrop till ett värde upp till och med 250 000 kr exklusive mervärdesskatt kommer tilldelning att ske till den anbudsgivare som rankas som nr 1 efter genomförd upphandling. Vid avrop till värde som överstiger 250 000 kr exklusive mervärdesskatt kommer förnyad konkurrensutsättning att tillämpas. Därvid kommer de tre rangordnade leverantörerna att tillfrågas. Avsedd avtalsperiod är två år med möjlighet till två års förlängning (två förlängningar à ett år styck). Som tilldelningsgrund tillämpas lägsta pris.

I punkten 1.1.8, benämnd obligatoriska krav, anges bl.a. följande. Förfrågningsunderlaget med bilagor innehåller ett antal obligatoriska krav där ordet ska är skrivet. Dessa krav ska vara uppfyllda och detta är en förutsättning för att ett anbud ska kunna prövas, utvärderas och därefter eventuellt antas. Kraven avser anbudet, anbudsgivaren och efterfrågad produkt.

I punkten 1.1.9, benämnd kvalificering och utvärdering, anges bl.a. följande. Kvalificering och utvärdering kommer att genomföras i fyra steg i angiven ordning; 1. kontroll och kvalificering av anbud, 2. kontroll och kvalificering av anbudsgivare, 3. kontroll och kvalificering av vara/tjänst/entreprenad och 4. utvärdering av anbud. Anbudsgivare som inte uppfyller ett steg går inte vidare till nästa.

Under punkten 2.1.5, benämnd Teknisk och yrkesmässig kapacitet, anges bl.a. följande. Anbudsgivaren ska ha teknisk och yrkesmässig kapacitet att klara uppdraget och detta ska styrkas med lämnande av tre (3) referenser från likvärdigt uppdrag från de (3) senaste åren. Kontaktuppgifter och uppgifter om värdet på respektive referens ska lämnas tillsammans med anbudet.

Under punkten 3.1.5, benämnd Kundenservice, beställning, leverans och tillgänglighet, anges bl.a. följande. Anbudsgivaren ska ha en kundservice/ support mellan kl. 8–16 vardagar per telefon och e-post. Kundenservice/ support ska även kunna ge information och råd kring enskilda produkter samt produktsortiment. Anbudsgivaren ska ha en webbutik där avrop och beställningar kan göras. Avrop och beställningar ska även kunna göras via telefon och e-post. Vid beställning vardag före kl. 18.00 ska leverans av lagerförda produkter ske senast nästföljande vardag kl. 12.00. Leverans ska ske mellan kl. 07.30 och kl. 16.00. Leveranstiden för beställningsvaror/ anskaffningsvaror är enligt överenskommelse. Vid akuta behov ska leverans ske omgående efter beställning eller enligt överenskommelse. Anbudsgivaren ska ha en kostnadsfri jourtjänst som innebär att upphandlande enheter kan avropa elmateriel och kabel för akut leverans från centralt lager i Sverige på icke ordinarie arbetstid. Denna tjänst är tillgänglig via ett journummer dygnet runt, alla årets dagar. Som bevis ska anbudsgivaren beskriva sina beställningsrutiner, leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet i anbudet.

Anbudsgivaren uppfyller krav angående kundservice, beställning, leverans och tillgänglighet enligt ovan (Ja/Nej svar)

Svar:

*Anbudsgivaren bifogar efterfrågade bevis enligt ovan?
(Ja/Nej svar)*

Svar:

YRKANDEN

Elektroskandia yrkar att upphandlingen inte får avslutas innan rättelse skett på så sätt att Rexels anbud ska förkastas, varvid Elektroskandias anbud innehåller det lägsta priset och därmed är det anbud som ska rangordnas som nummer ett.

Kommunerna har inget att invända mot Elektroskandias yrkande.

Rexel anser att ansökan ska avslås.

VAD PARTERNA ANFÖR

Elektroskandia

Rexels anbud uppfyller inte de obligatoriska krav som ställts upp i upphandlingen och ska därmed förkastas. Att ändå anta Rexels anbud står i strid med de grundläggande upphandlingsrättsliga principerna om likabehandling, förutsebarhet och transparens. Om Rexels anbud rätteligen hade förkastats hade Elektroskandias anbud, som innefattat näst lägst pris i upphandlingen, rangordnats som nummer ett. Elektroskandia har således åtminstone riskerat att lida skada p.g.a. bristerna i upphandlingen.

Punkten 2.1.5. i förfrågningsunderlaget

Rexels anbud uppfyller inte obligatoriska krav som anges i punkten 2.1.5 i förfrågningsunderlaget. Rexel har i sitt anbud lämnat tre referenser. Referenserna innehåller uppgifter om beställare, kontaktperson och kontaktuppgifter. I anbudet saknas dock kravställda uppgifter om värdet för respektive referensuppdrag. Redan av detta skäl ska Rexels anbud förkastas. Att värdet på respektive referensuppdrag saknas medför också att det av anbudet inte går att bedöma om referenserna avser likvärdiga uppdrag. Kravet på att ange värde på referenserna är utformat på ett klart och tydligt

sätt och kan inte ha missuppfattats av anbudsgivarna. Det är en grundläggande princip inom offentlig upphandling att anbud som inte uppfyller av den upphandlande myndigheten uppställda obligatoriska krav ska förkastas. Anbud som inte uppfyller krav på kravställd bevisning avseende teknisk och yrkesmässig kapacitet ska förkastas (se Kammarrättens i Jönköping dom i mål 2755-13 och Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 768-10).

Referensuppdragen ska vara likvärdiga det uppdrag som upphandlingen avser. Kravet på att anbudsgivaren ska ange referensuppdragets värde är inte av oväsentlig betydelse för upphandlingen eftersom uppgiften syftar till och krävs för att avgöra om anbudsgivarens referensuppdrag är likvärdiga det som upphandlingen avser. Eftersom Rexel inte har angett något värde av referensuppdragen går det inte att utläsa att åberopade referensuppdrag är likvärdiga det som upphandlingen avser. Det framgår inte heller i övrigt av Rexels anbud. Det kan inte krävas att den upphandlande myndigheten ska vara tvingad att hos angivna referenser efterforska om kravet på likvärdiga referensuppdrag är uppfyllda. Tvärtom krävs det att det av anbudet går att utläsa att obligatoriska krav är uppfyllda. Det strider inte mot proportionalitetsprincipen att upprätthålla kravet på att anbudsgivarna i anbudet ska ange värdet på respektive referensuppdrag (se Kammarrättens i Göteborg dom i mål 5547-5549-14).

Kommunerna har efterfrågat referensuppdragets värde som enda uppgift för att bedöma likvärdighet och har därmed signalerat att värdet är avgörande vid likvärdighetsbedömningen. Den upphandlande myndighetens uppfattning måste väga tungt (se Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 1183-14).

Rexel gör gällande att värdena på sina angivna referensuppdrag uppgår till 55 miljoner kronor, tio miljoner kronor och tre miljoner kr. Detta kan möjligen vara korrekt. Rexel gör även gällande att detta medför att respektive referensuppdrag är värdemässigt likvärdigt eller större än det nu aktuella kontraktet. Påståendet är felaktigt. Anbudsgivarna ska i bilagan Prisformulär ange priser för angivna produkter. Priserna multipliceras med historiskt inköpta volymer per kalenderår och summeras sedan till en anbudssumma. Kontraktsvärdet per kalenderår uppgår till cirka åtta miljoner kronor. Ett av Rexels åberopade referensuppdrag uppgår till ett värde om tre miljoner kronor d.v.s. till 38 procent av det aktuella kontraktets värde och kan inte anses likvärdigt det som upphandlingen avser, inte ens vid en helhetsbedömning av exempelvis art, komplexitet och kapacitetskrav.

Punkten 3.1.5. i förfrågningsunderlaget

Frågan om Rexels anbud uppfyller kraven i punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget har tidigare varit föremål för prövning av förvaltningsrätten i mål nr 321-15 och 373-15. Elektroskandia bereddes i dessa mål inte tillfälle till yttrande. Av praxis framgår att en vinnande leverantör inte intar partställning i ett mål när ytterligare en leverantör efter överprövning tillåts delta i upphandlingen på sätt som skedde i förvaltningsrättens ovan nämnda mål (se RÅ 2002 ref 5). Endast när den leverantör som ansöker om överprövning yrkar att rättelse ska ske på så sätt att en annan leverantör ska uteslutas från upphandlingsförfarandet kan den leverantör som riskerar att uteslutas få partställning i målet och möjlighet att överklaga en dom som går denne emot (se HFD 2011 ref. 29, Kammarrättens i Göteborg dom i mål 5406-11 och Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 1326-11).

Elektroskandia har alltså inte varit part i det tidigare överprövningsmålet och har därmed inte haft möjlighet att överklaga förvaltningsrättens dom i mål nr 321-15 och 373-15. För att Elektroskandia inte ska gå miste om sin rätt till effektiv prövning av upphandlingen enligt rättsmedelsdirektivet

måste bolaget ha möjlighet att begära överprövning av nu aktuellt tilldelningsbeslut (se Rosén, Andersson m.fl., lagen om offentlig upphandling – en kommentar, 2013, s. 619). Av praxis framgår att svenska bestämmelser om *litis pendens* och *res judicata* inte ska tillämpas om de hindrar en leverantör från en effektiv prövning av en upphandling enligt rättsmedelsdirektivet (se HFD:s avgörande i mål nr 7311-10, Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 5851-11 och Kammarrättens i Göteborg dom i mål nr 4591-12). Förvaltningsrätten har därför att pröva om Rexels anbud ska förkastas även p.g.a. bristande uppfyllelse av obligatoriska krav i punkten 3.1.5. i förfrågningsunderlaget.

Rexels anbud uppfyller inte de obligatoriska kraven i punkten 3.1.5. Rexel har i och för sig anbudsformuläret svarat ”Ja” på frågan om kraven i 3.1.5. är uppfyllda. Det framgår dock av de bevis avseende beställningsrutiner, leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet som Rexel bifogat anbudet att kraven inte är uppfyllda. Rexel har som bevis bifogat en powerpointpresentation som enligt vad som framgår av s. 1-2 och s. 17-24 är speciellt framtagen för kommunerna. På s. 23 i presentationen anges följande beskrivning av Rexels webbutik och deras villkor för: ”Gör du din beställning innan kl. 17.30 får du din leverans följande vardag”. På s. 24 i presentationen anges avseende webbutik följande; ”Webshop. På www.selga.se har du åtkomst till information om artiklar och möjlighet att beställa varor dygnet runt. Gör du din beställning innan 17.30 får du din leverans följande vardag”. På s. 24 i presentationen anges vidare följande; ”Telefon. Vi finns tillgängliga för support och orderläggning mellan kl. 07.00 och 16.30.”.

Beskrivningen av beställningsrutiner har kravställts som bevis för att kraven i punkten 3.1.5 är uppfyllda. Av Rexels beskrivning av beställningsrutiner, leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet framgår således att beställningar i webbutik måste läggas före kl. 17.30 för att leverans

ska ske nästkommande vardag, och att orderläggning per telefon kan ske t.o.m. kl. 16.30. Kravet på att beställningar av lagerförda produkter som sker vardag före kl. 18.00 ska levereras senast nästföljande vardag kl. 12.00 är således inte uppfyllt vare sig vad gäller webbutik eller via telefon. Beställningar per telefon kan överhuvudtaget inte ske efter kl. 16.30. Under alla förhållanden går det inte att utläsa av de bevis som Rexel bifogat sitt anbud att kraven är uppfyllda.

Informationen om beställningsrutiner som Rexel lämnat i anbudet är specifik för kommunerna. Detta framgår uttryckligen av Rexels anbud. Det måste ha varit uppenbart för varje omsorgsfull anbudsgivare att de beskrivningar som efterfrågats utgör de rutiner som ska gälla för det aktuella kontraktet. Kommunerna har inte efterfrågat standardvillkor eftersom sådana inte är relevanta för uppdraget.

Frågan om Rexels anbud borde ha förkastats p.g.a. bristande uppfyllelse av kraven i punkten 3.1.5. har varit föremål för prövning vid förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten fann att Rexels anbud uppfyllde kraven i 3.1.5. Förvaltningsrättens dom är dock felaktig. Förvaltningsrätten konstaterade att kraven inte kunde anses hänförliga till de upphandlande myndigheternas kontroll av anbudsgivarnas lämplighet som ska ske utifrån kriterier för kvalitativt urval. Kravet är istället ett "upphandlingsvillkor" som leverantören måste acceptera för att kunna tilldelas kontraktet. Förvaltningsrätten fann att brister avseende sådana krav endast kan ligga till grund för utslutning av en leverantör om leverantören reserverat sig mot dem eller på annat sätt inte godtagit dem. Förvaltningsrätten fann vidare att de lämnade svaren i anbudsformuläret innefattade ett specifikt åtagande medan företagspresentationen i huvudsak var en allmän redogörelse för bolagets verksamhet i olika avseenden. Uppgifterna i anbudsformuläret gavs försteg och vad som angetts i företagspresentationen var inte tillräckligt för att anse att

Rexel skulle ha reserverat sig mot eller på annat sätt inte godtagit de uppställda upphandlingsvillkoren.

Förvaltningsrättens slutsats att bevisningen till skillnad från svaret i anbudsformuläret inte avser ett specifikt åtagande utan utgör en allmän "företagspresentation" är vidare felaktig. Kommunerna har efterfrågat en redogörelse för beställningsrutiner, leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet som ska gälla just för dem. En sådan beskrivning har också bifogats Rexels anbud under rubriken "Organisation för NSE". Den beskrivning som bifogats anbudet som bevis för uppfyllelse av aktuellt villkor är ett specifikt åtagande. Svaret i anbudsformuläret är istället allmänt hållet och oprecist. Även om en uppgift, som avviker från de särskilda kontraktsvillkor som ställts upp, återfinns i en generell standardmall ska en sådan avvikelse leda till att anbud förkastas (se Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 3706-08 och 6530-12). Detsamma borde rätteligen ha skett avseende Rexels anbud.

Det som förvaltningsrätten kallat för "upphandlingsvillkor" är vad som i LUF benämns "särskilda villkor för fullgörande av kontrakt". Det är således korrekt att dessa krav inte avser anbudsgivarnas tekniska, yrkesmässiga eller ekonomiska kapacitet och förmåga. Det är i och för sig också korrekt att det ofta är tillräckligt att en anbudsgivare anger att uppställda krav accepteras vad gäller ett särskilt kontraktsvillkor för att anbudet ska anses uppfylla detta krav och att det fordras att anbudet innehåller en avvikelse från det särskilda kontraktsvillkoret för att anbudet ska förkastas. Det står dock en upphandlande myndighet fritt att i förfrågningsunderlaget krävställa bevisning avseende uppfyllelse av ett särskilt kontraktsvillkor av vikt (se Kammarrättens i Göteborg dom i mål 997-08). Det är när det gäller upphandlingar avseende möbler och datorer extremt vanligt att domstolar finner att anbud ska förkastas p.g.a. bristande bevisning avseende uppfyllelse av särskilda kontraktsvillkor vad avser varornas utformning och egen-

skaper. Det saknas anledning att skilja på varor och tjänster i detta sammanhang. Kommunerna har uppställt ett krav på bevisning avseende kravställda leveransvillkor och beställningsrutiner genom att kräva en redogörelse för beställningsrutiner, leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet. Bevisningen måste överensstämja med det krav som den syftar till att säkerställa uppfyllnaden av (se Kammarrättens i Göteborg dom i mål nr 6845-12). Den bevisning som Rexel bifogat visar med tydlighet att kraven i punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget inte är uppfyllda.

Kravet på beställningsrutiner är ett särskilt kontraktsvillkor som ska vara uppfyllt vid avtalsstart. Det innebär dock inte att anbudsgivaren i sitt anbud kan beskriva helt andra rutiner än de som utgör obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget. Framtida rutiner kan inte bevisas. Kommunerna har efterfrågat en beskrivning av de rutiner som ska gälla för avtalet om anbudsgivaren antas. Rexels beskrivna rutiner uppfyller inte obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget. Anbudet är därför orent och ska även på denna grund förkastas.

Skada eller risk för skada

Av punkten 1.1.10 i förfrågningsunderlaget framgår att den leverantör som efter genomförd upphandling rankas som nr 1 har rätt till samtliga avrop upp t.o.m. 250 000 kr.

För det fall Rexels anbud hade uteslutits skulle Elektroskandia haft rätt till samtliga avrop understigande 250 000 kr under avtalstiden. Elektroskandia har således lidit eller i vart fall riskerat att lida ska p.g.a. bristerna i upphandlingen.

Förvaltningsrätten kan inte inom ramen för detta mål pröva Rexels invändning om att Elektroskandias anbud är behäftat med brister (se HFD 2013 ref. 24, Kammarrättens i Jönköping dom i mål 897-14 och Kammarrättens

i Sundsvall dom i mål nr 388-13). Rexels invändning är inte en del av bemötandet av uppgifterna i Elektroskandias ansökan om överprövning, utan avser självständiga frågor som förvaltningsrätten inte ska pröva i detta mål. Rexels invändning ska därför lämnas utan avseende.

Om förvaltningsrätten ändå anser att Rexels invändningar mot Elektroskandias anbud kan prövas inom ramen för detta mål gör Elektroskandia gällande att anbudet uppfyller samtliga obligatoriska krav och att det saknas grund för att förkasta Elektroskandias anbud. Elektroskandia har tolkat kravet i punkten 3.1.5 som att kommunerna på något av de kravställda beställningssätten ska kunna beställa innan kl. 18.00 för leverans innan kl. 12.00 nästföljande dag. Kommunerna har inte gjort gällande att någon annan tolkning ska gälla. Ett otydligt krav får inte ligga till grund för att förkasta ett anbud. Elektroskandias beskrivning visar att offererade beställningsrutiner uppfyller det obligatoriska kravet på beställnings- och leveranstider i punkten 3.1.5.

Elektroskandia anger i sitt anbud att jourtjänst ersätts enligt gällande tjänsteprislista. Den gällande tjänsteprislistan innehåller dock inte några priser för jourtjänst. Jourtjänsten är således kostnadsfri. Hänvisningen till gällande tjänsteprislista är en felskrivning, men innebär i praktiken att kravet på kostnadsfri jourtjänst är uppfyllt. Av punkten 4.3. och punkten 5.2. i Elektroskandias anbud framgår att leveranser sker fritt. Elektroskandias beskrivning visar att offererad jourtjänst uppfyller det obligatoriska kravet på kostnadsfri jourtjänst i punkten 3.1.5.

Kommunerna

Det har i enlighet med vad Elektroskandia yrkat funnits brister i utvärderingen. Elektroskandia har därmed riskerat att lida skada till följd av konstaterade brister. Det finns inget att invända mot att upphandlingen ska rättas.

Rexel

Punkten 2.1.5 i förfrågningsunderlaget

Elektroskandia gör gällande att Rexels anbud skulle ha förkastats med hänvisning till att värdet på respektive referens inte har angetts, vilket i sig uppges stå i strid med ett obligatoriskt krav, samt att det inte av anbuden går att bedöma om referenserna verkligen avser likvärdiga uppdrag. Detta är felaktigt av följande skäl.

Det ifrågavarande kravet syftar till att säkerställa att anbudsgivarna har tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet för att genomföra uppdraget. För att få underlag för denna bedömning har kommunerna uppställt krav på att anbudsgivarna ska lämna tre referenser från likvärdiga uppdrag under de tre senaste åren, för vilka anbudsgivarna måste svara på frågan om kravet är uppfyllt eller inte. Rexel har bekräftat att anbudsgivaren uppfyller kravet. Det är således referenserna i sig som utgör bevisning för att kravet på tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet är uppfyllt.

Rexels anbud uppfyller kravet på tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet. Referensuppdragets värden överstiger klart kontraktsvärdet i aktuell upphandling. Kommunerna kan på ett enkelt sätt kontrollera att kravet är uppfyllt genom att kontakta angivna referenspersoner. Rexel har tillhandahållit samtliga övriga uppgifter som efterfrågats enligt punkten 2.1.5. Även om värdet för respektive referensuppdrag inte har angetts uppfyller Rexels anbud det obligatoriska kravet på tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet.

Om en upphandlande myndighet inte förkastar ett anbud som inte uppfyller ett eller flera obligatoriska krav kan förfarandet visserligen anses strida mot likabehandlingsprincipen. För att myndigheten i en sådan situation ska ha fog för att förkasta anbudet ska dock det eller de krav som inte uppfyllts ha relevans i upphandlingen och vara av inte oväsentlig betydelse. I annat

fall kan ett förkastande av anbudet istället komma att strida mot proportionalitetsprincipen (se Kammarrättens i Sundsvall dom i mål nr 652-15 och Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 2391-12).

Europeiska Unionens Tribunal har vid flera tillfällen anfört att den som genomför en upphandling har ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning i fråga om vad som ska beaktas vid ett beslut om att tilldela ett kontrakt efter anbudsinfordran och att domstolens prövning endast ska avse en kontroll att det inte förekommit några allvarliga och uppenbara fel (se bl.a. mål T-139/99, Alsace international car service). Uttalandet har i svensk praxis tolkats som stöd för att det kan anses vara oproportionerligt att förkasta ett anbud till följd av oväsentliga och irrelevanta avvikelser från obligatoriska krav (se Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 1547-14).

Frågan är om uppgiften om värdet av respektive referensuppdrag i sig kan anses tillföra något för det behov som det aktuella kravet avser, d.v.s. att Rexel har tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet för uppdraget.

Det kan konstateras att det inte angetts någon nedre gräns för när värdet på referensuppdragen ska anses vara likvärdiga. Som kravet är utformat är det alltså uppfyllt oavsett värde, så länge det är "likvärdigt". Det är därmed oklart vid vilken gräns teknisk och yrkesmässig kapacitet har styrkts. Det bör i sammanhanget särskilt noteras att det även har ställts ett krav på att uppdragen ska ha utförts under de tre senaste åren, men någon uppgift om när uppdragen ska ha utförts behöver dock enligt punkten 2.1.5. inte lämnas. Det framgår inte av förfrågningsunderlaget att värdet på något sätt skulle vara överordnat kravet på att de likartade uppdragen ska ha utförts under de tre senaste åren i förhållande till den tekniska och yrkesmässiga kapaciteten. Betydelsen av att ange värde men inte tidpunkt kan därför ifrågasättas. Det aktuella kravet på att ange värde av referenserna saknar

någon väsentlig funktion. Kravet går följaktligen utöver vad som är nödvändigt för aktuell upphandling (jfr Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 2391-12). De uppgifter som Rexel har lämnat måste därför anses utgöra tillräckligt underlag för att bolaget har den tekniska och yrkesmässiga kapacitet som ska styrkas med referenserna (jfr Kammarrättens i Sundsvall dom i mål nr 652-15 och Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 1547-14).

Det har i anbudet inte angetts något som ger skäl att ifrågasätta Rexels uppgift om att angivna referensuppdrag är likvärdiga med det uppdrag som upphandlingen avser. Elektroskandia ifrågasätter numera, helt utan grund, värdet på referensuppdragen. För tydlighetens skull ska därför nämnas att värdena på referensuppdragen uppgår till cirka 55 miljoner, 10 miljoner och 3 miljoner per år. Därmed är respektive referensuppdrag likvärdigt eller större än det nu aktuella kravet. Den aspekt på likvärdigt som värdet representerar visar att Rexel har tillräcklig kapacitet att utföra kontraktet.

Kammarrätten i Göteborg uttalade i mål nr 5547–5549-14 att det varken var oproportionerligt att ha obligatoriskt krav på att ange referensuppdragens volym eller att förkasta anbud som avvek ifrån detta krav. Det går dock inte att applicera kammarrättens uttalande på nu aktuella omständigheter. Det fanns i det förfrågningsunderlaget specifikt krav på volym som skulle styrkas genom att ange volym på referensuppdragen. I förevarande upphandling hänför sig inte det obligatoriska kravet på att ange värde på referensuppdragen till ett i förfrågningsunderlaget specifikt värde, utan till ett krav på att uppdragen ska ha varit likvärdiga. Det finns inte angivet ett särskilt värde eller en volym som ska styrkas utan referenserna ska avse "likvärdiga uppdrag". I avsaknad av närmare definition framgår därmed att det inte endast är värdet som är avgörande för att en referens ska anses vara likvärdig, utan även faktorer såsom art, komplexitet, kapacitetskrav och kontraktslängd m.m. måste vägas in i bedömningen (se Kammarrättens i

Stockholm dom den 30 juni 2014 i mål nr 1183-14). Även efter att ett värde har angetts i anbudet behövs en kontakt med referenser för att avgöra om beviskravet för att referensuppdragen är likvärdiga är uppfyllt.

Något uppskattat kontraktsvärde för kommande kontraktperiod har inte angetts i förfrågningsunderlaget. Det har därför inte funnit något sådant värde att förhålla sig till vid angivelse av referensuppdrag. Elektroskandia har själv angett två referensuppdrag om fyra respektive sex miljoner kronor. Elektroskandias referensuppdrag är inte heller värdemässigt likvärdiga om kontraktsvärdet per kalenderår uppgår till åtta miljoner kronor. Elektroskandia har vidare uppgett fyra uppdrag. Det strider mot likabehandlingsprincipen att beakta samtliga fyra eftersom det då ges möjlighet att ”gardera” sig med fler uppdrag än som efterfrågats.

Punkten 3.1.5. i förfrågningsunderlaget

Elektroskandia har, till grund för att Rexel inte skulle uppfylla kraven avseende beställningsrutiner enligt punkten 3.1.5, hänfört sig till vad som framgår av en företagsbeskrivning som Rexel bilagt anbudet. I beskrivningen finns en standardskrivning avseende beställning i webshopen, som dock inte avser denna upphandling, vilket Rexel angett i sitt anbud. Genom att Rexel har svarat ”Ja” i sitt anbudsformulär uppfyller anbudet det obligatoriska krav med avseende på ifrågavarande beställningsrutiner.

Kravet avseende beställningsrutiner finns i avsnitt 3.1 som avser krav på varan eller tjänsten, d.v.s. kraven på det som ska erbjudas kommunerna i upphandlingen. Kravet avser således inte på något sätt de varor eller tjänster som anbudsgivarna erbjuder andra kunder, utan slår endast fast vad som ska gälla i förhållande till kommunerna. Något annat vore såväl oproportionerligt som diskriminerande eftersom kommunerna i så fall kunde utforma sina krav utefter ett specifikt företags beställningsrutiner.

Samtliga förhållanden under punkten 3.1.5 avser således förhållanden under kontraktstiden som den leverantör som erhåller kontraktet alltså har att uppfylla i framtiden. Detta förefaller även vara ostridigt i målet, då Elektroskandia själva anfört att det rör sig om "särskilda villkor för fullgörande av kontrakt". Kommunerna har alltså beträffande dessa förhållanden begärt ett bevis i form av en beskrivning av beställningsrutiner m.m. En sådan beskrivning kan dock inte utgöra ett "bevis" i egentlig mening eftersom det inte är möjligt att bevisa något som ännu inte har inträffat. Vad som dock är av avgörande juridisk relevans är den utfästelse som anbudsgivarna har att göra om att det obligatoriska kravet kommer att uppfyllas. Det är också svårt att se att något annat än en sådan utfästelse kan utgöra en bekräftelse på att kravet uppfylls. Genom "Ja"-svaret i anbudsformuläret har Rexel per definition uppfyllt kravet, vilket även förvaltningsrätten i tidigare mål funnit.

Avseende bevisning kan konstateras att det i punkten 3.1.5 endast anges att anbudsgivaren ska "beskriva sina beställningsrutiner (Rexels understrykning), leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet i anbudet". Förfrågningsunderlaget specificerar således inte vad som ska framgå av beskrivningen utan det är öppet för tolkning om det är vad som erbjuds inom ramen för uppdraget eller vad anbudsgivarna normalt tillhandahåller sina kunder. Det är omöjligt att bevisa något som ännu inte har inträffat. Detta särskilt sedan det som ska tillhandahållas i detta fall inte är något som behöver ha tillhandahållits tidigare. Att det som efterfrågas är "rutiner" innebär dessutom att själva ordalydelsen närmast tyder på att det som ska beskrivas är en beskrivning av vad anbudsgivarna normalt tillhandahåller sina kunder, då ordet "rutin" är synonymt med fastlagd procedur.

Det står klart att kravet på vilken beskrivning som ska lämnas är övergripande formulerat. Det kan därmed inte förväntas mer än en övergripande beskrivning från leverantören. Till detta kommer att en upphandlande

myndighet normalt sett inte kan ställa alltför långtgående krav på att en leverantör ska anses uppfylla ett obligatoriskt krav avseende en allmän redogörelse om sina arbetsätt eller dylikt (jfr Kammarrättens i Göteborg dom i mål 1325–1326-10 och Kammarrättens i Jönköping i mål nr 2755-13).

I den företagsbeskrivning som getts in i samband med upphandlingen har Rexel därför i allmänhet redogjort för bolagets verksamhet och rutiner i olika avseende, vilket enligt det ovan anförda är det som uttryckligen efterfrågats. Avseende fullgörandevillkoren för erbjuden tjänst i punkten 3.1.5. har tydligt framhållits att företaget kommer att tillgodose dessa genom att svara ”Ja” på den direkta frågan. Företagspresentationen utgör alltså inte någon reservation i förhållande till detta åtagande, vilket också förvaltningsrätten tidigare kommit fram till.

Det torde svårligen kunna ifrågasättas att Rexel faktiskt kommer att kunna motta beställningar i ytterligare en halvtimme till erbjuden beställningstid, kl. 18.00, vilket är det egentliga kravet. Det som anges avseende proportionalitet i avsnittet ovan om det obligatoriska kravet i punkten 2.1.5 är därmed även tillämpligt i förhållande till detta avsnitt.

Skada eller risk för skada

Om kravet avseende punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget ska tolkas på det sätt som Elektroskandia gör gällande innebär det att även Elektroskandias anbud borde ha förkastats. (Det är Rexel som gjort de understrykningar som markeras nedan, förvaltningsrättens anm.). I den aktuella punkten anges nämligen följande: ”Vid beställning vardag före kl. 18.00 ska leverans av lagerförda produkter ske senast nästföljande vardag kl. 12.00. Leverans ska ske mellan kl. 07.30 och kl. 16.00”. Det framgår vidare av samma punkt att avrop och beställningar ska kunna göras via webbutik, telefon och e-post.

På s. 6 och 7 i Elektroskandias anbud står dock att ”På beställning inkommen **innan kl. 18.00** (Internet) och kl. 16.00 (telefon) vardagar sker leverans normalt nästa vardag (lagerlagda artiklar hos Elektroskandia)”. Eftersom Elektroskandia i sin företagspresentation, liksom Rexel, beskriver vad som får antas vara sina normala rutiner och hantering anges således att leverans endast ”normalt” sker nästa vardag för lagerförda produkter samt att detta dessutom endast gäller enligt stadgad tid om kl. 18.00 för det fall beställningen sker via internet. Beställning ska dock även kunna göras via telefon och e-post, varför det får förutsättas att leveranskravet gäller i förhållande till samtliga beställningsalternativ när inget annat angetts. Elektroskandias företagspresentation bevisar inte att det kravet är uppfyllt.

I punkten 3.1.5 anges vidare att ”Anbudsgivarna ska ha en kostnadsfri jourtjänst som innebär att upphandlande enheter kan avropa elmateriel och kabel för akut leverans från centralt lager i Sverige på icke ordinarie arbetstid.” På s. 8 i samma företagspresentation anges dock att ”Elektroskandia kan erbjuda dygnet-runt – service i akuta situationer utanför ordinarie kontorstid.” samt att ”Kostnader för att nyttja Elektroskandias jour enligt gällande tjänsteprislista, tillkommande faktiska kostnader för frakter debiteras beställaren.”

Det saknas betydelse om Elektroskandia har tolkat det obligatoriska kravet som att det per ”något av de kravställda beställningssätten” ska kunna beställas före kl. 18.00 för leverans före kl. 12.00 nästföljande dag. Det står nämligen uttryckligen att beställningar ska kunna göras via webbutik, telefon och e-post. Formuleringen är inte svår att förstå. Kravet på leveranstid har inte heller någon annanstans i förfrågningsunderlaget inskränkts till att endast avse ”något av de kravställda beställningssätten”. Elektroskandia har, trots detta, uttryckligen angett att beställning endast kan ske enligt

internet. Det framgår följaktligen inte av företagsbeskrivningen att kravet är uppfyllt.

Det är således tydligt att för det fall att företagspresentationerna ska tolkas på det sätt som Elektroskandia gör gällande uppfyller inte heller Elektroskandia de krav avseende beställningsrutiner och jourtid som anges i punkten 3.1.5. Elektroskandias anbud skulle mot denna bakgrund i så fall rätteligen ha uteslutits. Under sådana omständigheter har Elektroskandia inte lidit eller riskerat att lida skada varför förutsättning för att bifalla Elektroskandias talan under inga omständigheter föreligger. Det kan vidare finnas anledning att se skillnad på Elektroskandias avvikelse avseende kostnadsuttag och i målet övriga berörda avvikelser, eftersom uppgiften står i direkt strid med kravet i förfrågningsunderlaget och således utgör en mycket tydlig reservation mot villkoren i upphandlingen. Detta innebär att Elektroskandia inte lidit eller riskerar att lida skada, oavsett vilket synsätt som i övrigt anläggs på företagspresentationen.

Elektroskandia har vidare, avseende kravet på kostnadsfri jourtjänst, angett att man endast kan tillhandahålla, inte att man ska tillhandahålla. Elektroskandia anger vidare att kostnader för jour debiteras beställaren enligt gällande tjänsteprislista och tillkommande faktiska kostnader för frakt. Detta kan inte utgöra felskrivningar. Under alla omständigheter är det Elektroskandia som står risken för sina skrivningar. Det har heller inte visats att det inte finns någon tjänsteprislista som innehåller priser för jourtjänster. Elektroskandias förklaring ska därför bortses ifrån. Elektroskandia har därmed varken lidit eller riskerat att lida skada om kravet på beskrivning av beställningsrutiner, leveranstider, support, öppettider och jourverksamhet ska tolkas på det sätt Elektroskandia gör gällande.

Förvaltningsrätten ska pröva invändningen om att Elektroskandia inte har lidit eller riskerat att lida skada. När en anbudsgivare ansöker om överprövning med hänvisning till att vinnaren av upphandlingen inte uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget och vinnaren i sin tur invänder att inte heller klaganden uppfyller kraven, ska den senare invändningen prövas i målet (jfr EU-domstolens dom den 4 juli 2013 i mål nr C-100/12 och Kammarrättens i Göteborg beslut i mål nr 3427-13). Något annat skulle strida mot likabehandlingsprincipen. Om varken Rexels eller Elektroskandias anbud uppfyller aktuella krav i förfrågningsunderlaget, och trots att det godtagits av kommunerna, har dock inte de grundläggande principerna träts för när (jfr HFD 2013 ref. 53 och Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 924-12). Elektroskandia har därmed inte lidit någon skada. Att Elektroskandias anbud inte uppfyller samtliga obligatoriska krav utgör en invändning mot att Elektroskandia inte lidit skada av en eventuell brist i Rexels anbud samt att kommunerna inte har brutit mot de grundläggande principerna genom att utvärdera Rexels anbud. Invändningen är därmed hänförlig till Elektroskandias ansökan om överprövning och kan således prövas (se bl.a. Kammarrättens i Göteborg domar i mål nr 1798-15, 1800-1805-15, 1807-1810-15, 1812-1815-15, 1817-1818-15 och 3244-3245-15 samt beslut i mål nr 3427-13).

Det strider mot likabehandlingsprincipen att utesluta Rexels anbud om inte heller Elektroskandias anbud uppfyller nödvändiga obligatoriska krav. Det föreligger inte hinder mot att pröva en invändning om att skada inte föreligger från den som träder in som part (jfr Kammarrättens i Göteborg domar i mål nr 4224-13, 741-13 och beslut i mål nr 3427-13 samt Kammarrättens i Stockholm domar i mål nr 1183-14 och 924-12).

SKÅLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Gällande regler m.m.

I 1 kap. 24 § LUF anges att upphandlande enheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

I 16 kap. 4 § LUF anges att allmän förvaltningsdomstol efter ansökan av en leverantör som anser sig ha lidit eller kunna komma att lida skada får överpröva en upphandling.

I 16 kap. 6 § LUF anges att om den upphandlande enheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap. 24 § eller någon annan bestämmelse i denna lag och detta har medfört att leverantören har lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse har gjorts.

Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet HFD 2013 ref. 5 uttalat bl.a. följande. Av 16 kap. LOU (Lagen om offentlig upphandling) framgår att domstolsprocessen i ett upphandlingsmål inleds genom en ansökan och att processen avser en överprövning av den upphandling som klandras i ansöknings. Överprövningen tar inte sikte på upphandlingens materiella resultat utan endast på om myndigheten förfarit formellt korrekt och iakttagit de upphandlingsprinciper och förfaranderegler som anges i LOU. Vid bifall ska domstolen besluta antingen att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan den har rättats. Domstolen är inte beroende av yrkande från parterna när den ska avgöra vilken av dessa åtgärder som den ska besluta om (RÅ 2005 ref. 47) och den som fått bifall till sin ansökan har inte rätt att föra talan mot domstolens val av åtgärd (HFD 2012 ref. 2).

Förvaltningsrättens bedömning

Inledningsvis konstateras att det i mål om ingripande enligt LOU som huvudprincip gäller att den part som gör gällande att en upphandling är felaktig på ett klart sätt ska ange på vilka omständigheter han grundar sin talan och att domstolens prövning är begränsad till de grunder som parten har åberopat (se RÅ 2009 ref. 69).

Vad som uttalats och uttalas avseende LOU och upphandlande enheter gäller enligt förvaltningsrättens mening även avseende LUF och upphandlande enheter.

Punkten 2.1.5 i förfrågningsunderlaget

Om en upphandlande enhet inte förkastar ett anbud som inte uppfyller ett eller flera obligatoriska krav kan förfarandet strida mot likabehandlingsprincipen. För att enheten i en sådan situation ska ha fog för att förkasta anbudet bör det eller de krav som inte uppfylls ha relevans i upphandlingen och vara av inte oväsentlig betydelse. I annat fall kan förfarandet i stället komma att strida mot proportionalitetsprincipen (jfr Kamrättens i Sundsvall dom den 20 april 2015 i mål nr 652-15).

För att kvalificera sig ska anbudsgivaren enligt förfrågningsunderlaget ha teknisk och yrkesmässig kompetens att genomföra uppdraget. I syfte att få underlag för att göra denna bedömning har kommunerna i punkten 2.1.5 i förfrågningsunderlaget uppställt ska-krav på bevis anbudsgivaren ska bifoga anbudet. Som sådant anges att anbudsgivaren ska lämna uppgift om värdet på angivna referenser. Någon nedre gräns för värdet av respektive referens har inte närmare angetts i förfrågningsunderlaget. Som kravet utformats är det alltså uppfyllt oavsett vilket värde som angivna referensuppdrag uppgår till. Det finns alltså ett utrymme för kommunerna att göra en självständig bedömning av om kravet på teknisk och yrkesmässig kapacitet

är uppfyllt utifrån de uppgifter som lämnats. Det behöver dock inte betyda att teknisk och yrkesmässig kapacitet styrkts.

Det är i målet ostridigt att Rexels anbud innehåller en förteckning över tre referenser avseende uppdrag. Elektroskandia har inte ifrågasatt att angivna referensuppdrag, utöver avsaknaden av uppgift om uppdragens värde, i sig inte uppfyller kraven på likvärdiga uppdrag. Det kan för anbudsprövningen inte anses vara nödvändigt att ange värdet av referensuppdragen. Detta eftersom det inte krävs att samtliga uppgifter som är relevanta för att pröva om referensuppdragen avser likvärdiga uppdrag anges. Det är inte heller nödvändigt för att identifiera de referensuppdrag som återopas. Förvaltningsrätten anser att de uppgifter som Rexel i anbudet lämnat får anses utgöra tillräckligt underlag för att anse att bolaget har den tekniska och yrkesmässiga kapacitet som ska styrkas. Vad Elektroskandia anfört medför inte annan bedömning. Ansökan om överprövning ska i denna del avslås.

Punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget

Frågan om Rexels anbud uppfyller ska-kraven i punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget har avgjorts genom förvaltningsrätten dom den 28 april 2015 i mål nr 321-15 och nr 373-15. Domen har inte överklagats. Förvaltningsrätten anser att den omständigheten att upphandlingen tidigare varit föremål för prövning i förvaltningsrätten inte utgör hinder mot att pröva Elektroskandias ansökan om överprövning i den del som avser punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget (jfr HFD 2013 ref. 36).

Förvaltningsrätten har i ovannämnda dom funnit att kraven under punkten 3.1.5 såvitt avser kundservice, beställning, leverans och tillgänglighet inte kan anses hänförliga till kommunernas kontroll av anbudsgivarnas lämplighet som ska ske utifrån kriterierna för kvalitativt urval. Det är istället ett upphandlingsvillkor, särskilt kontraktsvillkor, som en leverantör i princip måste acceptera för att kunna tilldelas kontrakt. Brister i sådana villkor kan

endast läggas till grund för uteslutning av en leverantör om denne reserverat sig mot dem eller på annat sätt inte godtagit dem. Förvaltningsrätten har konstaterat att Rexel uttryckligen godtagit de av kommunerna uppställda villkoren och att svaret i anbudsformuläret innefattar ett specifikt åtagande som får ges försteg. Det som anges i den av Rexel lämnade företagspresentationen är därför inte tillräckligt för att anse att bolaget reserverat sig eller på annat sätt inte godtagit de av kommunerna uppställda särskilda kontraktsvillkoren.

Det som Elektroskandia i nu aktuellt mål anfört avseende att Rexels anbud inte uppfyller ska-krav i punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget medför inte skäl för förvaltningsrätten att göra annan bedömning än den som gjorts i mål nr 321-15 och 373-15. Ansökan om överprövning ska även i denna del avslås.

Sammanfattningsvis anser förvaltningsrätten att de omständigheter som Elektroskandia åberopat inte medför att kommunerna handlat i strid med principerna om likabehandling, förutsebarhet eller transparens enligt 1 kap. 24 § LUF eller någon annan bestämmelse i denna lag genom att anse att Rexels anbud uppfyller ställda krav i punkten 2.1.5 och punkten 3.1.5 i förfrågningsunderlaget. Elektroskandia har därmed inte lidit eller kan komma att lida skada i LUF:s mening. Det saknas vid denna utgång i målet skäl att pröva Rexels invändningar om att Elektroskandia inte lidit eller riskerat att lida skada. Ansökan om överprövning ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1 D LOU)

Jan Källman

Föredragande har varit David Filhm.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress

där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I vissa mål får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Detta gäller mål om överprövning enligt:

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, eller
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.